

فهرست راهنمای کاربری نرم افزار نظام نوین

۱	مقدمه	۳
۲	هدف	۴
۳	دامنه کاربرد	۴
۴	تعاریف	۴
۴.۱	مقایسه ویژگی های حسابداری بر مبنای نقدی و حسابداری بر مبنای تعهدی	۵
۴.۱.۱	مبانی حسابداری	۵
۴.۱.۱.۱	مبنای نقدی	۶
۴.۱.۱.۲	مبنای تعهدی	۶
۴.۱.۲	حسابداری بر مبنای نقدی چیست؟	۶
۴.۱.۳	ایرادات و نارسایی های روش نقدی	۷
۴.۱.۴	مزایای مبنای تعهدی	۷
۴.۱.۵	ارجحیت های روش حسابداری تعهدی بر روش نقدی	۸
۴.۱.۶	گزارش های مالی تعهدی	۹
۴.۱.۷	سیستم های مدیریتی تعهدی	۱۰
۴.۱.۷.۱	برخی تلاش های مورد نیاز در زمینه سیستم های مدیریتی تعهدی	۱۰
۴.۱.۸	گزارشگری جامع دولت	۱۱

- ۱۱ ۴.۱.۹ بودجه بندی تعهدی
- ۱۲ ۴.۲ حساب های اصلی
- ۱۳ ۴.۳ اقلام ترازنامه های
- ۱۳ ۴.۴ اقلام درآمد و هزینه
- ۱۴ ۴.۵ اقلام کنترلی
- ۱۵ ۴.۶ حساب های کل
- ۱۵ ۴.۷ حساب های معین
- ۱۵ ۴.۸ حساب های جزء معین
- ۱۶ ۴.۹ حساب های تفصیلی
- ۱۶ ۴.۹.۱ حساب تفصیل ۱
- ۱۷ ۴.۹.۲ حساب تفصیلی ۲ (کد شناسه فعالیت)
- ۱۸ ۴.۹.۲.۱ کد گذاری منابع
- ۱۸ ۴.۹.۳ حساب تفصیلی ۳ (کد شناسه مراکز)

مقدمه

اجرای صحیح و مطلوب برنامه‌ها و سیاست‌های مورد نظر مدیریت مستلزم آن است که در تمام مراحل اجرایی کنترل‌های لازم به نحو موثری اعمال گردد. یکی از مهم ترین ابزار چنین کنترل‌هایی وجود نظام مالی مدونی است که بر اساس آن اطلاعات اساسی و بنیادی از جمله جنبه‌های مالی عملیات انجام شده به نحوی دقیق و صحیح جمع آوری، طبقه‌بندی، ثبت و تلخیص گردیده و نتایج حاصله به نحو مطلوب در مقاطع زمانی مناسب در اختیار مدیریت و کارشناسان ذیربط قرار گیرد. مدیریت در چنین حالتی قادر است پیشرفت و تحقق برنامه‌ها و اجرای آن را زیرنظر گرفته و در صورت لزوم اقدامات اصلاحی را به منظور برطرف کردن نواقص و اشکالاتی که موسسه را از دستیابی به اهداف مورد نظر باز خواهد داشت به عمل آورد.

از اینرو، در راستای اجرای تکالیف مقرر در برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و لزوم بکارگیری روش حسابداری تعهدی در دانشگاه‌های علوم پزشکی و ضرورت ساماندهی و تجانس بین فعالیت‌ها و لزوم رویکرد سیستمی و تعیین حدود اختیارات و تقسیم کار و مسئولیت در واحد امور مالی دانشگاه‌های علوم پزشکی با ملحوظ نمودن ماهیت و شرایط خاص هر فعالیت، دفتر مدیریت برنامه‌ریزی منابع مالی و بودجه حوزه معاونت توسعه مدیریت و برنامه‌ریزی منابع وزارت متبوع به موازات تدوین و ارائه آیین‌نامه مالی و معاملاتی جدید دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور طرحی تحت عنوان " نظام نوین مالی " را در چهار مرحله به شرح ذیل در یک برنامه ۵ ساله هدف گذاری نمود:

■ مرحله اول: تغییر رویکرد از روش حسابداری نقدی به حسابداری تعهدی

■ مرحله دوم: استقرار سیستم بهای تمام شده

■ مرحله سوم: بودجه بندی نوین (ابزار مناسب برنامه‌ریزی و کنترل کارا)

■ مرحله چهارم: مدیریت هزینه و بهره‌وری، تحلیل نتایج و..

۲ هدف

- ✓ تنظیم بودجه عملیاتی و محاسبه بهای تمام شده خدمت (به صورت بودجه‌ای / استاندارد)
- ✓ گردآوری و ثبت و ضبط اطلاعات عملیات جاری دوره‌ای (ماهانه) در طی سال
- ✓ گزارش‌دهی انحرافات ناشی از مقایسه اطلاعات عملکرد واقعی با اطلاعات برنامه‌ای (ماهانه)
- ✓ امکان تحلیل انحرافات اجزای بهای تمام شده: مواد، کار، سربار
- ✓ امکان تحلیل انحرافات: مراکز هزینه، عوامل هزینه
- ✓ سیستم بهای تمام شده: سیستم کنترل هزینه‌ها و تعیین بهای تمام شده خدمات

۳ دامنه کاربرد

این روش اجرایی جهت دانشگاه‌های علوم پزشکی / دانشکده‌ها، مراکز درمانی و شبکه‌های زیر مجموعه آن‌ها تدوین شده است.

۴ تعاریف

در تدوین فرایندها و روش‌های نظام نوین مالی و به منظور برآوردن اهداف چهارگانه فوق، آشنایی با مفاهیم زیر حائز اهمیت

می‌باشد:

۴.۱ مقایسه ویژگی های حسابداری بر مبنای تقدی و حسابداری بر مبنای تعهدی

۴.۱.۱ مبانی حسابداری ۱

مبانی حسابداری، انتخاب زمان شناسایی و ثبت درآمدها و هزینه ها در دفاتر حسابداری است. انتخاب هر یک از روش های شناسایی و ثبت درآمدها و هزینه ها، نوعی مبانی حسابداری محسوب می شود که حسب مورد در حسابداری مؤسسات بازرگانی و مؤسسات غیرانتفاعی^۲ مورد استفاده قرار می گیرد.

-
- 1- Accounting Basis
 - 2- None-Profit Organization

۴.۱.۱.۱ مبنای نقدی^۱

حسابداری نقدی، روش حسابداری است که اساس آن بر دریافت و پرداخت وجه نقد استوار می‌باشد. در این سیستم هرگونه تغییر در وضعیت مالی موسسه، مستلزم مبادله وجه نقد است و درآمدها زمانی شناسایی و در دفاتر ثبت می‌شوند که وجه نقد آن‌ها دریافت شود و هزینه‌ها زمانی شناسایی و در دفاتر ثبت می‌شوند که وجه آن‌ها به صورت نقد پرداخت گردد.

۴.۱.۱.۲ مبنای تعهدی^۲

در مبنای تعهدی کامل، درآمدها زمانی شناسایی و در دفاتر حسابداری منعکس می‌گردند که تحصیل شده یا تحقق می‌یابند. در این مبنای، زمان تحصیل یا تحقق درآمد، هنگامی است که درآمد به صورت قطعی مشخص شده یا بر اثر ادامه خدمات حاصل می‌گردد. لذا زمان وصول وجه در این روش مورد توجه قرار نمی‌گیرد، بلکه زمان تحصیل یا تحقق درآمد در شناسایی و ثبت آن اهمیت دارد. همچنین در این مبنای، زمان شناسایی و ثبت هزینه‌ها، زمان ایجاد و یا تحقق هزینه‌هاست و زمانی که کالایی تحویل می‌گردد یا خدمتی انجام می‌شود، معادل بهای تمام شده کالای تحویلی و یا خدمت انجام یافته، بدهی قابل پرداخت ایجاد می‌شود.

۴.۱.۲ حسابداری بر مبنای نقدی چیست؟

در حسابداری نقدی صرفاً معاملاتی که در برگیرنده دریافت و پرداخت وجه نقد می‌باشند در دفاتر منعکس می‌گردند، بدون اینکه در طیدوره هیچگونه تلاشی برای ثبت صورت‌حساب‌ها یا مبالغ پرداخت نشده و مطالبات یا بدهی‌های شرکت صورت گیرد.

در این روش هدف اولیه از تهیه صورت‌های مالی، ارائه اطلاعاتی درباره دریافت‌ها و پرداخت‌های وجه نقدسازمان، طی دوره مالی مورد نظر می‌باشد.

این سیستم اغلب در سازمان‌های دولتی و واحدهایی که منابع ورودی آن‌ها در قالب بودجه تخصیص^۳ یافته و عملاً تفاوتی نیز بین درآمدهای نقدی و تعهدی وجود ندارد، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

- 1- Cash Basis
- 2- Accrual Basis
- 3- Allocate

۴.۱.۳ ایرادات و نارسایی‌های روش نقدی

۱. عدم امکان ارزیابی عملکرد مدیریت سازمان ها ؛
۲. عدم انطباق روش مذکور با استانداردهای حسابداری؛
۳. عدم وجود نظام بودجه‌بندی جامع مبتنی بر فعالیت‌ها؛
۴. عدم امکان ثبت صحیح و کامل تهاترها و سرمایه‌گذاری‌های غیر نقدی؛
۵. عدم رعایت اصل تطابق درآمد و هزینه و عدم ثبت کامل مطالبات و تعهدات؛
۶. عدم وجود ارتباط منطقی بین منافع حاصل از بکارگیری دارایی‌ها و فعالیت‌های انجام شده با هزینه‌ها؛
۷. طبقه‌بندی سود سهام دریافتی از محل سرمایه‌گذاری‌ها به عنوان جریان‌ات نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی؛
۸. طبقه‌بندی برخی از دریافت‌ها و پرداخت‌های خاص، براساس نوع رویداد واقع شده به عوض ماهیت دریافت و پرداخت انجام شده؛
۹. اشکالات ساختار سازمانی و عدم وجود یکپارچگی در وظایف واحدهای متنوع مالی، اعم از سیستم‌های اجرایی، کنترلی، حسابرسی و بودجه‌ریزی؛
۱۰. عدم هوشمندی سیستم مالی و در نتیجه عدم امکان اعمال مدیریت نقدینگی و مدیریت هزینه که این امر بکارگیری بهینه منابع در خدمت رسانی موثرتر به متقاضیان را با مانع جدی مواجه می نماید؛
۱۱. ممانعت از استقرار سیستم کنترل داخلی مناسب و عدم امکان انعکاس واقعی وضعیت مالی و نتایج عملکرد سازمان، بدلیل عدم انعکاس بخش عمده‌ای از دارایی‌ها و بدهی‌ها تا زمان دریافت یا پرداخت‌های نقدی در دفاتر و گزارش‌ها.

۴.۱.۴ مزایای مبنای تعهدی

۱. دستیابی سریع به اطلاعات جامع، کامل و دقیق از وضع موجود سازمان ؛
۲. امکان تشخیص لزوم خرج کرد، براساس اطلاعات صحیح از منابع و نیازها؛
۳. مشخص شدن میزان درآمدهای وصول نشده هر دوره مالی و امکان برنامه‌ریزی برای وصول آن ها ؛
۴. دسترسی به اطلاعات دقیق‌تر و کامل‌تر از درآمدها و هزینه‌های هر دوره (اعم از نقدی و غیرنقدی) ؛
۵. امکان ایجاد ارتباط بین هزینه‌ها و عملکرد آن ها و در نتیجه ایجاد زمینه برای ورود به بحث بودجه عملیاتی^۱ ؛
۶. امکان تعیین نقطه سر به سر^۲ درآمد و هزینه در هر دوره، با مقایسه درآمدها و هزینه‌های هر دوره و نتایج حاصل از تهاتر آن ها ؛

1- Operation Budjeting
2- Break Point

۷. امکان محاسبه و ثبت استهلاک به عنوان هزینه‌های دوره ؛
۸. دسترسی به اطلاعات لازم جهت برنامه‌ریزی و اعمال کنترل‌های مدیریتی ؛
۹. امکان تعیین قیمت تمام شده هر پروژه با استفاده از اطلاعات سیستم حسابداری ؛
۱۰. امکان سنجش دقیق‌تر تناسب واحدهای پشتیبانی با واحدهای عملیاتی و تعیین تناسب لازم بین آن‌ها و همچنین ارزیابی سنواتی آن‌ها ؛
۱۱. امکان سنجش مسئولیت‌پذیری مسئولین و مدیران سازمان‌ها و ارزیابی عملکرد ایشان در پایان هر دوره و در سطوح مختلف سازمانی ؛
۱۲. اطلاع از میزان و ارزش موجودی‌ها و دارایی‌های در اختیار سازمان با ثبت و ضبط موجودی‌های جنسی و دارایی‌های ثابت از قبیل اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات در سیستم حسابداری ؛
۱۳. امکان ارزیابی و انعکاس کلیه دارایی‌های تحصیل شده اعم از خرید یا واگذاری بابت سایر حقوق سازمان، بر اساس مبانی مربوطه ؛
۱۴. امکان مقایسه وضع موجود با وضع مطلوب و تناسب آن با مأموریت‌های سازمان از نظر منابع، دارایی‌ها و خدمات ارائه شده ؛
۱۵. اطلاعات و گزارش‌های مالی صحیح‌تر و دقیق‌تری را جهت برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری و دیگر عملیات اجرایی در اختیار مدیران قرار می‌دهد؛
۱۶. در مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، تعیین درآمدها و هزینه‌های واقعی متعلق به دوره مالی و بکارگیری نتیجه صحیح فعالیت‌های مالی و وضع مالی واقعی در پایان سال، تنها با به کارگیری مبنای تعهدی امکان‌پذیر است.

۴.۱.۵ ارجحیت‌های روش حسابداری تعهدی بر روش نقدی

- قابلیت اعتماد به اطلاعات
- برخورداری از کارایی کیفیت مناسب‌تر و قابلیت فهم بهتر
- انعکاس اطلاعات مرتبط و مناسب‌تر برای تصمیم‌گیری‌های زمانی
- صورت‌های مالی تهیه شده قابلیت مقایسه بهتری دارد و اطلاعات آن به حدی شفاف است که تصمیم‌گیری را برای کلیه مسئولین و خصوصاً دست‌اندرکاران امور مالی و حسابداری سازمان روشن‌تر و شفاف‌تر می‌نماید.
- کارایی بیشتر عناصر حسابداری در صورت‌های مالی تهیه شده
- قابلیت مقایسه بهتر صورت‌های مالی تهیه شده

لذا به طور خلاصه می توان گفت که اهم مشکلات و نارسایی های سیستم مالی نقدی به شرح ذیل است:

- ❑ سیستم حسابداری نقدی فارغ از استقرار سیستم کنترل داخلی مناسب در انعکاس واقعی وضعیت مالی و نتایج عملکرد سازمان است؛ زیرا بخش عمده ای از دارایی ها و بدهی ها تا زمان دریافت یا پرداخت های نقدی در دفاتر و گزارش ها منعکس نمی گردد.
- ❑ به تبع عدم هوشمندی سیستم حسابداری نقدی، در این سیستم اعمال مدیریت نقدینگی و مدیریت بر هزینه امکان پذیر نبوده و در نتیجه بکارگیری بهینه منابع در خدمت رسانی موثرتر به افراد با مانع جدی مواجه است.
- ❑ اشکالات ساختار سازمانی و عدم وجود یکپارچگی در وظایف واحدهای متنوع بخش مالی اعم از سیستم های اجرایی، کنترلی، حسابرسی و بودجه ریزی نیز از مسائل و مشکلات قابل اعتنا در سیستم حسابداری نقدی است.

۴.۱.۶ گزارش های مالی تعهدی

گزارشگری مالی تعهدی به تهیه صورت های مالی و گزارش های سالانه بر مبنای اطلاعات تعهدی اشاره دارد. صورت های مالی بر مبنای تعهدی، اطلاعات حسابداری جامع تری نسبت به اطلاعات حاصل از سیستم سنتی حسابداری نقدی ارائه می دهد. صورت های مالی بر مبنای تعهدی برای یک بخش، شامل صورت عملیات، صورت برنامه، صورت دارایی ها و بدهی ها، صورت جریان های نقدی، صورت مبادلات حساب های مستقل و یادداشت های همراه و مدارک مربوط به مدیر و حسابرس مستقل است.

اگرچه ادعا می شود گزارش های مالی تعهدی برای تصمیم گیری های اقتصادی و هدف های پاسخگویی سودمند است، اما در بخش خصوصی نیز دستیابی به این موارد از طریق ارائه صورت های مالی تعهدی تردیدآمیز است.

از سوی دیگر، تهیه نسبت هایی که تنها بینشی در مورد هزینه ها و اثربخشی ارائه می دهند و در بیشتر مواقع برای اندازه گیری خروجی ها و برآمدهای محیطی بخش عمومی نامناسب اند، ممکن است سودمند نباشد. بیشتر اطلاعات تهیه شده از طریق گزارشگری مالی با مبنای تعهدی، نظیر ارزیابی دارایی ها و حقوق مالکانه، نمی تواند در تصمیم گیری درباره عملکرد، پاسخگویی یا تصمیم های تامین مالی در بخش دولتی مورد استفاده قرار گیرد. با این حال، مراجعه به ارقام حسابداری تعهدی به عنوان ابزارهایی برای اندازه گیری و مدیریت مخارج دولت با سرعت در حال گسترش است.

۴.۱.۷ سیستم‌های مدیریتی تعهدی

معرفی حسابداری تعهدی در موسسات دولتی برای تغییر فناوری و همچنین فرهنگ موجود در موسسات دولتی الزاماتی به همراه دارد. سرمایه‌گذاری در سیستم‌های اطلاعاتی و استخدام یا تربیت کارکنان با مهارت‌های مناسب از جمله این الزامات است. معرفی حسابداری تعهدی الزام دارد که سرمایه‌گذاری جدی در سیستم‌های اطلاعاتی مدیریت به منظور حمایت از نیازهای بودجه‌ای و ارتقا رویه‌های مدیریتی انجام شود. این امر، تغییری فرهنگی توسط مدیران از طریق درک و پذیرش چگونگی استفاده از اطلاعات اضافی و مزایای بالقوه حاصل از آن و تعهد به تغییر را می‌طلبد.

۴.۱.۷.۱ برخی تلاش‌های مورد نیاز در زمینه سیستم‌های مدیریتی تعهدی

تعدیل سیستم‌های اطلاعاتی یا اجرای سیستم جدید در موسسات، الزام برای آموزش، نیاز به کارکنان جدید با مهارت‌های مالی و حسابداری، بالا بردن پاسخگویی، کمک به رویه‌های مالی و عملکرد مالی بهتر، مدیریت بدهی، مدیریت موجودی کالا و اندازه‌گیری بهای تمام شده کامل خدمات، که بعضی مزایای بالقوه ایجاد یک سیستم مدیریتی تعهدی هستند.

یک استدلال برای برگزیدن سیستم مدیریت تعهدی آن است که امکان می‌دهد هزینه کامل خدمات یا هزینه‌های واقعی محاسبه شوند. یک نمونه در این مورد، محاسبه بهای تمام شده ساختمان مدرسه مورد استفاده برای برنامه‌های آموزشی است. در سیستم نقدی، کل هزینه‌های ساخت یا خرید ساختمان به عنوان بخشی از پرداخت‌های طی سال برای کارها و خدمات صرف شده ثبت می‌شود. در این سیستم کاهش ارزش دارایی (یعنی هزینه استهلاک) یا افزایش بهای ساختمان در سال‌های بعد، به جز مخارج تکراری برای تعمیر و نگهداری ساختمان ثبت نمی‌شود.

در سیستم مدیریت تعهدی، از موسسات دولتی انتظار می‌رود که ساختمان را به عنوان دارایی ثبت کنند و سپس بخشی از بهای تمام شده آن را به عنوان هزینه سالانه (استهلاک) تخصیص دهند که موجب افزایش بهای خدمات ارائه شده در سال بعد می‌شود. همچنین موجب تخصیص بهای تمام شده ساختمان طی عمر مفید آن نیز می‌گردد.

این امر به نوبه خود منجر به تمرکز دانش، فناوری و مهارت‌ها نزد حسابداران آموزش دیده می‌شود، اما مدیران در رابطه با نشانه‌های متضاد ارائه شده توسط دو مجموعه موازی ارقام حسابداری تولید شده، سردرگم می‌شوند. تضاد به ویژه زمانی بسیار احساس می‌شود که مدیران در برابر بهای خدمات اندازه‌گیری شده بر مبنای تعهدی پاسخگو باشند و بر اساس این ارقام تصمیم‌گیری کرده، اما بر اساس مبنای نقدی، وجوه نقد دریافت کنند.

سیستم‌های مدیریت تعهدی شامل سیستم‌های اطلاعات داخلی مورد نیاز برای ایجاد و ثبت اطلاعات درباره درآمدها، هزینه‌ها، دارایی‌ها و بدهی‌هاست.

۴.۱.۸ گزارشگری جامع دولت

همانند گزارش‌های سالانه موسسات، مسائل بسیاری نیز در رابطه با گزارشگری برای کل دولت وجود دارد. برای تهیه صورت سودوزیان و ترازنامه در ارائه فعالیت‌های مالی جامع دولت، سیستم حسابداری تلفیقی به کار می‌رود. گزارشگری جامع دولت به دیدگاه کلی درباره وضعیت مالی دولت در حوزه‌ای خاص اشاره دارد و از طریق تلفیق صورت‌های مالی و مبادلات واحدهای تجاری تحت کنترل حوزه‌های دولتی تهیه می‌شود.

۴.۱.۹ بودجه بندی تعهدی

بودجه بندی تعهدی کامل به این معنی است که بودجه‌ها و تخصیص منابع مالی با ارقام حسابداری تعهدی صورت می‌گیرد. تفاوت میان رقم‌های نقدی و تعهدی می‌تواند با اهمیت باشد.

اگر الگوی بودجه تعهدی، برای تخصیص منابع نقدی انتخاب شود، به نظر می‌رسد ناسازه ویژه‌ای در اندازه‌گیری بهای تمام شده برنامه‌ها در زمان تورم وجود داشته باشد. در واقع می‌توان استدلال کرد، از آنجایی که منابع نقدی از سوی جامعه و از طریق مجلس تخصیص می‌یابد و برای ارائه خدمات به جامعه در اختیار دولت قرار می‌گیرد، بودجه بندی بر مبنای تعهدی الزامات پاسخگویی را برآورده نمی‌کند.

اصطلاحاتی همچون «مازاد بودجه»^۱ یا «کسری بودجه»^۲ نمادهای سیاسی نیرومندی هستند. سیاستمداران اگر از کسری بودجه جلوگیری کنند، یا بودجه را متعادل سازند، ادعای موفقیت می‌کنند. در مورد تعریف کسری بودجه میان حسابداران و مدیران اختلاف نظر وجود دارد. ارقام ممکن است نتایج مبادلات نقدی را منعکس کنند، اما استقراض‌ها نادیده گرفته شوند. محاسبه کسری یا مازاد بودجه تحت تاثیر روشی قرار می‌گیرد که دولت مخارج سرمایه‌ای یا جاری را ثبت و با آن سیستم حسابداری گزارشگری می‌کند.

به طور سنتی کارشناسان دولت، بودجه‌ها را بر مبنای نقدی تخصیص می‌دادند. پیشنهاد شده است که این وضعیت به مبنای تعهدی تغییر کند که هزینه‌هایی چون استهلاک یا حقوق معوق کارمندان را در بودجه سالانه در نظر بگیرد. این امر موجب تاکید بر تخصیص منابع بر مبنای ارقام تعهدی به جای تخصیص وجه نقد توسط مجلس می‌شود.

1- Budget Surplus
2- Budget Deficit

۴.۲ حساب های اصلی

این حساب ها به منظور ایجاد مبانی مورد نیاز جهت تهیه، جمع آوری و کنترل اطلاعات و ارائه گزارش های لازم و امکان ثبت بهینه رویدادهای مالی مورد استفاده قرار می گیرند، لذا به تنهایی دارای معنی بوده و بر اساس آن ها آثار مالی رویدادها و تعهدات ایجاد شده در دفاتر مالی طبقه بندی، ثبت و نگهداری می گردد.

این حساب ها عبارتند از:

گروه حساب، حساب کل، حساب معین و حساب جزء معین که در مجموع یک حساب لاینفک را تشکیل می دهند.

این حساب ها در ۳ طبقه اصلی به شرح ذیل قرار دارند:

اقلام ترازنامه ای

اقلام درآمد و هزینه

اقلام کنترلی

در ادامه به بررسی حساب های فوق پرداخته می شود ...

۱۴.۳ اقلام ترازنامه ای

اقلام ترازنامه ای مشتمل بر حساب های دائم می باشند. بدین معنی که مانده ی حساب های فوق در پایان سال به عنوان اقلام ابتدای دوره به دوره مالی بعد منتقل می شوند. این طبقه از حساب ها شامل **پنج گروه حساب** می باشند، که به ترتیب عبارتند از:

- ✓ دارایی های جاری
- ✓ دارایی های غیر جاری
- ✓ بدهی های جاری
- ✓ بدهی های غیر جاری
- ✓ خالص دارایی ها

۱۴.۴ اقلام درآمد و هزینه

اقلام درآمد و هزینه به عنوان حساب های موقت شناخته شده اند. بدین معنی که در پایان دوره مالی این حساب ها بسته شده و ماحصل آن ها که بیانگر عملکرد دوره مالی سپری شده است، به ترازنامه منتقل می شوند. این طبقه از حساب، به سه گروه زیر طبقه بندی می شوند:

- ▣ **درآمدهای عملیاتی^۱**
- ▣ **هزینه های عملیاتی^۲**
- ▣ **درآمدها و هزینه های غیر عملیاتی**

- 1- Operation Income
- 2- Operation Expenses

۱۴.۵ قلام کنترلی

این طبقه از حساب‌ها ماهیت کنترلی (و نه واقعی) داشته و در پایان دوره مالی، ذیل یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی گزارش می‌شوند.

"فهرست حساب‌ها" نشاندهنده نحوه طبقه‌بندی حساب‌های معین هر یک از حساب‌های کل و اجزای تشکیل دهنده آن‌ها است و به صورتی تنظیم گردیده که امکان افزودن حساب‌های جدید بر اساس احتیاجات آتی وجود خواهد داشت.

در نمودار زیر چگونگی تشکیل یک حساب اصلی شرح داده شده، که این حساب‌ها در اسناد حسابداری استفاده خواهد شد.

کد	گروه حساب‌ها	حساب‌های کل	حساب‌های معین	حساب‌های جزء معین
۱	دارایی‌های جاری			
۲	دارایی‌های غیر جاری			
۳	بدهی‌های جاری			
۴	بدهی‌های غیر جاری			
۵	خالص دارایی‌ها			
۶	درآمدهای عملیاتی			
۷	هزینه‌های عملیاتی			
۸	هزینه‌ها و درآمدهای غیر عملیاتی			
۹	حساب‌های بودجه‌ای و کنترلی	کد		
		۷۱	جبران خدمات کارکنان	
		۷۲	استفاده از کالا و ...	
		۷۳	هزینه‌های اموال و ...	
		۷۴	پارانه	
		کد	حقوق و مزایای بهداشتی و درمانی	
		۷۱۰۱	می	
		۷۱۰۲	مانی	
		کد	حقوق و مزایای بهداشتی و درمانی	
		۷۱۰۱۰۱	حقوق	
		۷۱۰۱۰۲	فوق‌العاده شغل	

۴.۶ حساب های کل

حساب های کل، حساب هایی هستند که "دفتر کل" بر اساس آن ها طبقه بندی و تفکیک گردیده و تراز آزمایشی و صورت های مالی اساساً بر مبنای آن ها تنظیم می گردد.

شماره حساب های کل از ۲ رقم تشکیل شده است، اولین رقم سمت چپ نشان دهنده گروه حساب و رقم دوم تقسیم بندی داخلی گروه در تعیین حساب کل می باشد.

۴.۷ حساب های معین

حساب های معین که اجزای حساب های کل را تشکیل می دهند مهم ترین سطح از لحاظ گزارش دهی و عملیات حسابداری می باشند. شماره حساب معین از ۴ رقم تشکیل شده است که ۲ رقم آن مربوط به حساب کل و ۲ رقم مختص حساب معین (رقم سوم و چهارم حساب) می باشد.

در فهرست حساب ها سعی شده است حساب هایی که از لحاظ گزارش دهی و نیاز اطلاعاتی اهمیت دارند، با توجه به تعداد آن ها در سطح معین تعیین گردند.

۴.۸ حساب های جزء معین

حساب های جزء معین برحسب نیازهای اطلاعاتی برای ریز حساب های معین و با توجه به حجم عملیاتی آن ها تعیین و مشخص گردیده اند.

شماره حساب های جزء معین، ۲ رقمی هستند.

با توجه به توضیحات یاد شده هر حساب متشکل از ۶ رقم می باشد.

۴.۹ حساب های تفصیلی

حساب هایی هستند که بطور مستقل تعریف و کدگذاری می شوند، لیکن به تنهایی مفهوم مالی گزارشگری نداشته و زمانی که در کنار حساب جزء معین قرار گیرند دارای مفهوم حسابداری شده و رویدادی را بیان می کنند.

در نظام دفتری ۳ حساب تفصیلی به شرح جدول ذیل در نظر گرفته شده است که حسب مورد از آن ها استفاده می شود:

عنوان	توضیحات
تفصیلی (۱)	کارکنان، اشخاص، موسسات و شرکت های طرف معامله، پروژه ها و...
تفصیلی (۲) / کد شناسه فعالیت	مشخص کننده محل اعتبار و نوع اعتبار و برنامه و...
تفصیلی (۳) / کد شناسه مراکز	واحدهای مستقل، غیرمستقل و تابعه از مجموعه وزارت بهداشت

۴.۹.۱ حساب تفصیل ۱

این حساب جهت نگهداری حساب بانکها / کارکنان / اشخاص / موسسات / شرکتها / دانشجویان و... کاربرد دارد و فقط کافی است گروه بندی این حساب از قوام و منطق لازم برخوردار باشد.

این حساب حسب مورد در دانشگاه / دانشکده و واحدهای تابعه، جداگانه کدگذاری می گردد. لیکن باید گروه بندی اصلی آن از نظم خاصی به شرح ذیل تبعیت نماید:

کد گروه بندی حساب تفصیلی آزاد:

ردیف	منابع	کد	توضیحات
۱	بانکها	۱*****	نام و کد شعبه - شماره حسابهای جاری
۲	کارکنان	۲*****	کد ملی
۳	اشخاص حقوقی دولتی	۳*****	دارای شماره ثبت از اداره شرکت ها
۴	اشخاص حقوقی خصوصی	۴*****	دارای شماره ثبت از اداره شرکت ها
۵	اشخاص حقیقی	۵*****	کد ملی
۶	فروشگاهها و موسسات	۶*****	کد اقتصادی - شماره ثبت
۷	انبار	۷*****	
۸	دانشجویان	۸*****	کد ملی یا شماره دانشجویی
۹	سایر	۹*****	

۴.۹.۲ حساب تفصیلی ۲ (کد شناسه فعالیت)

این حساب که مهم ترین ویژگی نظام دفترداری را تشکیل می دهد و امکان ردیابی و کنترل و اخذ انواع گزارشهای بودجه ای، برنامه ای و مالی و مدیریتی و امکان تهیه گزارش عملکرد را فراهم خواهد نمود از ۷ لایه و ۲۹ کاراکتر تشکیل گردیده که جزئیات هر لایه به شرح آتی بیان شده است:

نوع	فصل	ردیف متمرکز	برنامه / طرح	ردیف دستگاه	دوره	منابع
۰۰	۰	۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰۰	۰۰	۰۰
۲ رقم	۱ رقم	۶ رقم	۸ رقم	۸ رقم	۲ رقم	۲ رقم

 [مدیریت بودجه](#)

۴.۹.۲.۱ کدگذاری منابع

ردیف	منابع	کد
۱	عمومی هزینه‌ای	۱۱
۲	ردیف متمرکز هزینه‌ای (ابلاغی)	۱۲
۳	عمومی تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۲۱
۴	ردیف متمرکز تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (ابلاغی)	۲۲
۵	ردیف متمرکز تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (اختصاصی)	۲۳
۶	اختصاصی	۳۱
۷	ردیف متمرکز اختصاصی (ابلاغی)	۳۲
۸	درآمد خانه های سازمانی	۳۳
۹	هدایای خاص (هزینه‌ای)	۵۱
۱۰	هدایای خاص (تملک دارایی‌های سرمایه‌ای)	۵۲
۱۱	سایر منابع اعتبارات هزینه جاری - داخلی	۹۱
۱۲	سایر منابع - وام داخلی	۹۲
۱۳	سایر منابع - وام خارجی	۹۳
۱۴	سایر منابع	۹۴
۱۵	سایر منابع- طرح تملک دارائی‌های سرمایه ای	۹۵

۴.۹.۳ حساب تفصیلی ۳ (کد شناسه مراکز)

این حساب جهت نگهداری و کنترل حساب‌های فی‌مابین ستاد (دانشگاه/دانشکده) و واحدهای تابعه آن و همچنین جهت تجمیع اطلاعات مشابه واحدهای زیر مجموعه در نظر گرفته شده است.

این حساب از ۸ لایه و ۱۲ کاراکتر به شرح جدول ذیل تشکیل گردیده است:

نام واحد فرعی	کد عام واحد فرعی	واحد اصلی	نوع خدمات	محل	نوع فعالیت	دانشگاه	استان
۰۰	۰	۰۰	۰	۰۰	۰	۰	۰۰
۲ رقم	۱ رقم	۲ رقم	۱ رقم	۲ رقم	۱ رقم	۱ رقم	۲ رقم